

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за доцент по семантика на английския език,

обявен в ДВ бр. 88 от 8. 11. 2011

В конкурса за доцент по семантика на английския език участва само един кандидат – гл. ас. д-р Росица Филипова Ишпекова. Р. Ишпекова е родена през 1962 г. в София. Завършва 114 гимназия с преподаване на английски език през 1980 г. с отличие. Висшето си образование завършва в Софийския университет „Св. Климент Охридски”, специалност Английска филология, през 1985 г.

През 1989 г. спечелва конкурс за редовен докторант към катедра Английска филология. Защитава дисертацията си „Метафорична мотивация на лексеми и фразеологични единици с названия на животни в български и английски език” през 1997 г. В периода 1991-1994 г. работи като хоноруван преподавател по практически английски език и семантика в катедра Английска филология. През 1995 г. спечелва конкурс за редовен асистент към същата катедра, през 1998 г. е повишена в старши асистент и през 2000 г. в главен асситент.

Кандидатката участва в конкурса с хабилитационен труд и 12 публикации след защита на докторската дисертация.

Хабилитационният труд *Policing the Naughty Newbies* (262 страници) е представен на английски език и е приет за печат. Той е написан специално за конкурса и затова ще започна рецензирането на трудовете с него. Трудът има три основни достоинства. Пръво, той е посветен на една изключително актуална тема – членството и образа на България в Европейския съюз отразени в английската преса. Второ, анализът на

езиковия материал е извършен в рамките на аналитичен модел, който съчетава постановки на когнитивната лингвистика, по-специално теорията на концептуалната метафора, и на критическия анализ на дискурса. Авторката много умело е изградила изследователския си апарат с оглед на спецификата на темата и това води до отлични резултати. Още едно достоинство, което трябва непременно да изтъкна, е богатият корпус от текстове от английския вестник *Financial Times* – 34 статии, посветени на проблемите на България като член на Европейския съюз. Той осигурява достоверност на анализа и му придава плътност.

Анализът представлява разширение на модела FAMILY на Дж. Лейкоф като акцентът е върху изработените от него два метафорични модела – /СТРОГИЯ БАЩА/ и /ГРИЖОВНИЯ БАЩА/. Целта е, въз основа на изследваните текстове, да се изолира и анализира когнитивен модел, да се определи изходната сфера и сферата цел и най-важното, подробно да се анализират всички установени метафорични следствия (entailments). Чрез инструментите на критическия анализ на дискурса се цели да се открият скритите механизми на дискурса на убеждаването.

За създаване на необходимия широк контекст на анализа и подпомагане на читателя при боравене с техниките и „тайните“ на политическия медиен дискурс Р. Ишпекова разглежда *Financial Times* като тип вестник във Великобритания и особеностите на жанра журналистически репортаж. Тя много уместно стеснява тематиката в тези репортажи до корупцията като уместно се спира и върху културната специфика на това явление.

Глава Втора е посветена на изграждането на методологическия модел на работата – съчетание на Теорията на когнитивните модели и Критически анализ на дискурса. От втората теория тя наследява

специалното внимание към дискурса защото се стреми да установи метафоричната креативност в изследваните текстове, която определя като „креативност предизвикана от сферата цел”. Текстовете са несъмнено политически и това кара Ишпекова да се съсредоточи върху метафоричността в пролитическия дискурс, която има своята специфика. Метафората е основен инструмент за убеждаване на публиката в политическия дискурс и затова Ишпекова търси идеологическите ефекти от нея.

Персонификацията на държавата е централна особеност на политическия дискурс и се осъществява чрез една от основните метафори /ДЪРЖАВАТА КАТО ЧОВЕК/. Така живото тяло се превръща в главна изходна сфера, което е в унисон с едно от основополагащите положения на съвременната Когнитивна лингвистика за телесната основа (embodiment) на нашето познание и мислене. Въз основа на тази метафора се изграждат други: европейското Аз и Другите, европейското семейство и пр. В труда много последователно е описан процеса на осветяване на някои аспекти и пренебрегване на други в резултат от което се строят набори от поятния изграждащи сценарии. Именно в рамките на такива сценарии се изразяват оценъчни аргументи и преценки, които са централни за конкретния анализ в работата. От друга страна, сценариите се превръщат в готови концептуални рамки раждащи конкретни следствия.

В центъра на анализа стои метафората /СЕМЕЙСТВО/ с нейните две реализации описани от Дж. Лейкоф - /СТРОГИЯ БАЩА/ и /ГРИЖОВНИЯ БАЩА/. Приносно в труда на Ишпекова е че тя успява умело да пригоди модела на Лейкоф, създаден за описание на политическия живот в САЩ, към анализ на Европейския съюз.

Глава Четвърта е посветена на модела /СТРОГИЯ БАЩА/. Чрез него е описана Европейската комисия и нейните действия. Европейският съюз е семейството, Европейската комисия е строгият баща, а страните членки са децата в семейството. Всички метафори открити в анализирания текстове са следствия на този модел. Ишпекова идентифицира 60 примера за 5 от когнитивните метафори формулирани от Лейкоф и 8 следствия от тях в текстовете. Една интересна закономерност е че за България и Румъния се използва само модела /СТРОГИЯ БАЩА/, докато при други страни членки може да си появи и вторият модел /ГРИЖОВНИЯ БАЩА/ и дори фигурата на майката, която се изключва при първия модел. При първия модел основни характеристики са строгост и наказание.

Глава Пета е посветена на образа на България и Румъния в изследваните текстове. Това е /НЕПОСЛУШНОТО ДЕТЕ/. Ишпекова установява 87 текстови примера и 13 следствия за този модел. Важно е да отбележа че авторката много внимателно е предпочела английската дума naughty вместо disobedient защото тя предава идеята за непослушно, но и в някакъв смисъл симпатично дете. От този образ произтичат и две главни следствия, които непрекъснато се появяват в статиите – непослушното дете е създадо бъркотия и сега трябва да я оправи. Трябва специално да обърна внимание на изведените от Ишпекова метафорични следствия, които правят метафоричните образи много живи. От друга страна те демонстрират тънката наблюдателност на авторката.

В анализа не са пропуснати и другите, „добрите” деца в семейството. Те са любимците на бащата и им е дадено правото да санкционират непослушните деца. Те също така не искат да се раждат повече деца в семейството, т.е. да се приемат нови членове. Всъщност, спрямо тях бащата се държи като /ГРИЖОВЕН БАЩА/, т.е. моделът се сменя.

Проведеният анализ в рамките на избрания модел не само описва в детайли самия Европейски съюз и различните му членове, но и показва как говорещият или четящият прави заключения основани на специфична оценъчна перспектива, която се съдържа в изградения сценарий. Трудът има много високи качества и може да служи като теоретичен модел за разнообразни изследвания.

Другите трудове на Р. Ишпекова са обединени от единен методологически подход – метафоризацията. Следвайки изградената теоретична рамки в докторската си дисертация, Ишпекова използва теорията на метафората, вече в по-новите ѝ модификации, за анализ на друг материал. Повечето статии се отнасят до анализ на метафоричната структура на изрази с ключави думи от сферата на човешкото тяло. Всъщност терминът „ключова дума” тук е неточен защото става дума не за лексеми, а за когнитивни понятия за части на тялото и самото човешко тяло, които имат богата структура и обикновено са културно специфични. Именно това е накарало Ишпекова да ги разгледа в сравнителен план – в български и в английски език – и да търси общото и различното в концептуализацията. Статията за концептуалната мотивираност на иронични фразеологични единици в двата езика ни показва друга ниша на интерес. Изследването на хумора и иронията в теорията на концептуалната метафора и най-вече в теорията на метафоричните сливания (conceptual blending theory) е днес в центъра на изследователския интерес и ни представя нови аспекти на когнитивните процеси.

В теоретичен план представените публикации са принос към Теорията на концептуалната метафора в традиционния ѝ смисъл. По-силният приносен момент за мен е съчетаването на тази теория с теоретичните положения и методите на Критическия анализ на дискурса. Този добре обмислен изследователски апарат е използван при изследване

на изключително интересен и актуален емпиричен материал. Изводите от анализа имат не само лингвистична стойност. Те могат да служат и в други области като политология и социология. Още повече че засягат както универсални така и културно-специфични аспекти на политическия и медийния дискурс. За медийните изследвания работата е много интересна с цел установяване на механизмите за въздействие върху читателите.

Хабилитационният труд и останалите публикации демонстрират една похвална последователност на Р. Ишпекова в навлизане все по-дълбоко, но и по-критично в територията на теорията за метафората. Тя много добре осъзнава някои още непълно развити аспекти на теорията както и общата тенденция в цялостната сфера на теорията за метафората и нейните разновидности за ориентиране към употребата. Това е добър мотив да се погледне и към Критическия анализ на дискурса, който пък страда от известна теоретична и понятийна недовършеност. Затова избраният от Ишпекова път на съчетаване на двата подхода е уместен и е дал резултат.

Р. Ишпекова е участвала в 11 конференции, 1 от които в чужбина.

Има 8 цитирания, 2 от които от чуждестранни автори.

Специализирала е в St. Pete's College, Oxford и в университета в Wolverhampton, Великобритания.

Тъй като конкурсът е за доцент, ще се спра накратко и на преподавателската ѝ дейност. Р. Ишпекова е водила упражнения по практически английски език, семантика и общо езикознание. Чете лекционен курс по семантика в бакалавърската степен и курсове по когнитивна лингвистика и метафората в езика и мисленето в магистърската програма. Ръководила е 15 магистърски тези.

Представените от кандидатката трудове за конкурса отговарят по своята тематика, методологическа зрялост и аналитични качества на изискванията за избор на доцент. Преподавателският път на Р. Ишпекова показва както последователност в избраните от нея научни области така и стремеж за непрекъснато обновяване и въвеждане на новите тенденции в сферата на когнитивната лингвистика в преподаването.

Представената справка за приносите отразява изчерпателно и вярно качествата на представените трудове.

Въз основа на всичко казано дотук, без колебание препоръчвам на членовете на почитаемото научно жури да гласуват положително за присъждане на Росица Филипова Ишпекова на академичното звание доцент.

1 март 2012 София

Рецензент:
проф. дфн Майя Пенчева